

VÝSKUM MLÁDEŽE V ČASE KRÍZY

Aktuálne trendy a výzvy (nielen) sociologického výskumu mládeže na Slovensku II.

Zborník abstraktov

Vedecký seminár sekcie mládeže Slovenskej sociologickej pri SAV, Bratislava, 1.12.2023

Katarína Čavojská

Roman Džambazovič

Roman Hofreiter

(eds.)

VÝSKUM MLÁDEŽE V ČASE KRÍZY

Aktuálne trendy a výzvy (nielen) sociologického výskumu mládeže na Slovensku II.

Zborník abstraktov

Vedecký seminár sekcie mládeže Slovenskej sociologickej spoločnosti pri SAV,
Bratislava, 1.12.2023

Zostavovatelia:

Mgr. Katarína Čavojská, PhD. (Rada mládeže Slovenska)

doc. Mgr. Roman Džambazovič, PhD. (Filozofická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave)

Mgr. Roman Hofreiter, PhD. (Filozofická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici)

Organizačný výbor:

Mgr. Katarína Čavojská, PhD. (Rada mládeže Slovenska)

doc. Mgr. Roman Džambazovič, PhD. (Filozofická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave)

Mgr. Roman Hofreiter, PhD. (Filozofická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici)

Mgr. Zlatica Pecháčová (Rada mládeže Slovenska)

Vydala:

© Slovenská sociologická spoločnosť pri Slovenskej akadémii vied

Klemensova 19, 813 64 Bratislava

www.sociologia.eu.sk

Miesto vydania: Bratislava

Rok vydania: 2024

1. vydanie

Publikácia neprešla jazykovou úpravou. Za obsahovú aj jazykovú stránku abstraktov zodpovedajú ich autorky a autori.

ISBN: 978-80-85447-33-0

EAN: 9788085447330

Táto publikácia je šírená pod licenciou [Creative Commons Attribution 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

PROGRAM SEMINÁRA

<p>1. decembra 2023 9:30 – 16:00</p> <p>Miesto konania: Rada mládeže Slovenska Štúrova 3 811 02 Bratislava</p>	<p style="text-align: right;">PROGRAM</p> <p style="text-align: center;">Výskum mládeže v čase krízy</p> <p style="text-align: center;">Aktuálne trendy a výzvy (nielen) sociologického výskumu mládeže na Slovensku II.</p>
<p>9:30 – 10:00</p>	<p>Registrácia</p>
<p>10:00</p>	<p>Privítanie a otvorenie podujatia</p>
<p>10:05 – 11:00</p>	<p>1. blok: Rodina a vzťahy</p> <p><i>Moderátor: Roman Džambazovič</i></p> <p>Rodinné správanie mladých ľudí na Slovensku v čase koronakrízy Branislav Šprocha, INFOSTAT – Výskumné demografické centrum, Centrum spoločenských a psychologických vied SAV, v.v.i.</p> <p>Slovensko: FES štúdia o mládeži Pavol Baboš - Aneta Világi, Filozofická fakulta UK</p> <p>Násilie v tínedžerských vzťahoch Zuzana Očenášová, Ústav výskumu sociálnej komunikácie SAV, v.v.i.- Slávka Karkošková, Inštitút pre výskum práce a rodiny - Milan Fico, Národný inštitút vzdelávania a mládeže)</p>
	<p>Coffee break</p>
<p>11:15 – 12:30</p>	<p>2. blok: Škola a vzdelávanie</p> <p><i>Moderátor: Zlatica Pecháčová</i></p> <p>Vzdelanostné aspirácie žiakov a ich rodičov ako determinant ich vzdelanostných dráh Gabriela Lubelcová, Filozofická fakulta UK</p> <p>Škola a školská klíma ako determinujúce faktory názorov študentov stredných škôl na imigrantov Roman Džambazovič - Daniel Gerbery, Filozofická fakulta UK</p> <p>Ukrajinskí študenti na univerzitách na Slovensku: Čo vysvetľuje mobilitu študentov pred a počas vojny? Michaela Pílová - Miloslav Bahna, Sociologický ústav SAV, v.v.i.</p>

12:30 – 13:30	Obed
13:30 – 14:30	<p>3. blok: GEN Z výzvy</p> <p><i>Moderátor: Katarína Čavojská</i></p> <p>Mladí ľudia a sociálne médiá Jakub Hankovský, Filozofická fakulta UK</p> <p>Mladí ľudia a obavy zo zmeny klímy: porovnanie výsledkov z výskumov verejnej mienky Katarína Strapcová, Sociologický ústav SAV, v.v.i.</p> <p>Mladí ľudia na trhu práce v čase doznievajúcej pandémie koronavírusu Zlatica Pecháčová, Rada mládeže Slovenska</p>
	Coffee break
14:45 – 15:45	<p>4. blok: Občiansko-politická participácia mladých ľudí</p> <p><i>Moderátor: Roman Hofreiter</i></p> <p>Korupcia a podvádzanie očami stredoškólkov Ludmila Chovancová, Úrad na ochranu oznamovateľov</p> <p>Občianska a politická participácia mládeže (2017 – 2023) Katarína Čavojská, Rada mládeže Slovenska</p> <p>Politická dôvera z pohľadu mladej generácie – existuje vzťah medzi dôverou v politické inštitúcie, politickou participáciou a podporou demokracie? Tímea Szabó, Sociologický ústav SAV, v.v.i.</p>
	Goodbye coffee + cake

OBSAH

Anotácia vedeckého seminára	7
1. blok: Rodina a vzťahy	8
Rodinné správanie mladých ľudí na Slovensku v čase koronakrízy. <i>Branislav Šprocha</i>	9
SLOVENSKO, FES štúdia o mládeži 2021. <i>Pavol Baboš, Aneta Világi</i>	10
Násilie v tínedžerských vzťahoch. <i>Zuzana Očenášová, Slávka Karkošková, Milan Fico</i> ...	11
2. blok: Škola a vzdelávanie	12
Vzdelanostné aspirácie žiakov a ich rodičov ako determinant ich vzdelanostných dráh. <i>Gabriela Lubelcová</i>	13
Škola a školská klíma ako determinujúce faktory názorov študentov stredných škôl na imigrantov. <i>Roman Džambazovič, Daniel Gerbery</i>	14
Ukrajinskí študenti na univerzitách na Slovensku: Čo vysvetľuje mobilitu študentov pred a počas vojny? <i>Michaela Pílová, Miloslav Bahna</i>	15
3. blok: GEN Z - VÝZVY	16
Mladí ľudia a sociálne médiá. <i>Jakub Hankovský</i>	17
Mladí ľudia a obavy zo zmeny klímy: porovnanie výsledkov z výskumov verejnej mienky. <i>Katarína Strapcová</i>	18
Mladí ľudia na trhu práce v čase doznievajúcej pandémie koronavírusu. <i>Zlatica Pecháčová, Katarína Čavojská</i>	19
4. blok: Občiansko-politická participácia mladých ľudí	20
Korupcia a podvádzanie očami stredoškolákov. <i>Ludmila Chovancová</i>	21
Občianska a politická participácia mládeže 2017 – 2023. <i>Katarína Čavojská</i>	22
Politická dôvera z pohľadu mladej generácie – existuje vzťah medzi dôverou v politické inštitúcie, politickou participáciou a podporou demokracie? <i>Tímea Szabó</i>	23
FOTOGRAFICKÁ PRÍLOHA	24

Anotácia vedeckého seminára

Od roku 2019, kedy sa uskutočnilo prvé stretnutie tohto druhu¹, došlo k viacerým významným udalostiam, ktoré viedli k vzniku celospoločenských kríz a sociálnych zmien. Rôzne a vzájomne úzko prepojené globálne krízy a zmeny, medzi ktoré môžeme zaradiť celosvetovú pandémiu COVID-19, vojnu na Ukrajine, prehlbujúcu sa klimatickú zmenu či aktuálne zažívaný nástup umelej inteligencie, so sebou prinášajú mnohé impulzy aj pre výskum mládeže.

Mladí ľudia sa ocitli uprostred diania, ktoré zásadne mení podobu ich každodenného života. Skúsenosť predchádzajúcich generácií sa javí v tomto kontexte ako málo prenosná až nedostačujúca, a tak sú mladí ľudia nútení adaptovať sa na meniaci svet poznačený bezprecedentnou neistotou. To so sebou samozrejme prináša rôzne výsledky, úspechy i neúspechy a prirodzene otvára diskusiu o budúcom smerovaní spoločenského vývoja.

Tento seminár je otvorený mimovládny, výskumným i vedeckým inštitúciám. Cieľom je zdieľanie výsledkov výskumu, sieťovanie, výmena skúseností a spoločná diskusia nielen o zisteniach ale aj o metodologických výzvach, ktorým dnes čelíme vo výskume mládeže. Vítané sú hlavne (no nielen) teoretické a výskumné zistenia, ktoré reflektujú aktuálne celospoločenské či globálne dianie a ich odraz v generácii súčasných mladých ľudí.

Organizačný výbor a zostavovatelia zborníka ďakujú Rade mládeže Slovenska za poskytnuté priestory a pomoc pri organizácii vedeckého seminára. Bez pomoci Zlatice Pecháčovej (Rada mládeže Slovenska) by sa nepodarilo zorganizovať a úspešne realizovať seminár ani vydať zborník abstraktov. Seminár by nevznikol bez príspevia Slovenskej sociologickej spoločnosti pri SAV, ktorá podporila konanie dvoch vedeckých podujatí², ktoré boli súčasťou nášho seminára *Výskum mládeže v čase krízy. Aktuálne trendy a výzvy (nielen) sociologického výskumu mládeže na Slovensku II.*

Katarína Čavojská, Roman Džambazovič, Roman Hofreiter

¹ Publikácia Hofreiter, R. - Džambazovič, R. (eds.): *Zamerané na mladých ľudí: Aktuálne trendy a výzvy (nielen) sociologického výskumu mládeže na Slovensku*. Belanium: Banská Bystrica 2020 ponúka vybrané príspevky vedeckého seminára venovaného výskumu mládeže na Slovensku, ktorý sa uskutočnil na UMB v Banskej Bystrici.

² Išlo o podujatia SSS pri SAV: *Aktuality vo výskume mládeže* (K. Čavojská) a *Mladí ľudia a ich partnerské a rodinné správanie* (R. Džambazovič).

1. blok: Rodina a vzt'ahy

RODINNÉ SPRÁVANIE MLADÝCH ĽUDÍ NA SLOVENSKU V ČASE KORONAKRÍZY

doc. RNDr. Branislav ŠPROCHA, PhD. (INFOSTAT – Výskumné demografické centrum, Centrum spoločenských a psychologických vied SAV, v.v.i.)

Nedávna pandémie ochorenia COVID-19 výrazným spôsobom ovplyvnila chod slovenskej spoločnosti. Aj keď najväčšia pozornosť bola logicky venovaná epidemiologickej situácii, zdravotnému stavu a procesu úmrtnosti už prvé predbežné zistenia ukázali, že pomerne dynamicky sa zmenili aj viaceré aspekty spojené s rodinným správaním. Medializovaný bol predovšetkým prudký medzoročný pokles počtu uzavretých sobášov, čím sa zmenil dovtedy niekoľko rokov prebiehajúci trend oživenia. Ostatným procesom dotýkajúcim sa rodinného správania až taká pozornosť venovaná nebola.

Aj preto je hlavným cieľom príspevku vypracovanie podrobnejšej a na komplexnejších demografických nástrojoch založenej analýzy sobášnosti, rozvodovosti a plodnosti na Slovensku v rokoch 2020 – 2022 a porovnanie získaných výsledkov s predkrízovým stavom. Navyše dostupnosť údajov za prvý post-pandemický rok nám umožňuje tiež sledovať aj nastavenie predmetných procesov tesne po skončení najvýraznejších nepriaznivých efektov epidemiologickej krízy.

Získané výsledky potvrdili prudký pokles sobášnosti mladých ľudí na Slovensku, čo sa predovšetkým odzrkadlilo na prepade intenzity vstupov do prvého manželstva v prvej polovici reprodukčného obdobia. Na druhej strane u starších osôb k až tak dynamickému poklesu nedošlo. Vývoj v ďalších rokoch však tento trend nepotvrdil a dochádza postupne k určitému oživeniu sobášnosti. V prípade rozvodovosti naše výsledky poukázali na pokračovanie priaznivého trendu bez ohľadu na prítomnosť krízy. V spojitosti s plodnosťou sa prvý a najmä druhý rok pandémie niesol v znamení medzoročného oživenia intenzity rodenia detí. Prvý pokrízový rok však priniesol prudký pokles až na predkrízovú úroveň. Tento trend do značnej miery pravdepodobne odzrkadľuje negatívny vývoj v procese sobášnosti.

SLOVENSKO, FES ŠTÚDIA O MLÁDEŽI 2021

Mgr. Pavol BABOŠ, M.Sc., PhD. (Katedra sociológie, Filozofická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave)

Mgr. Aneta VILÁGI, PhD. (Katedra politológie, Filozofická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave)

Tento príspevok vychádza zo štúdie zameranej na mladých ľudí na Slovensku a mapuje ich postoje, hodnoty a názory v roku 2021. Štúdia bola súčasťou širšieho medzinárodného výskumu, ktorý prebiehal v regióne V4 (Česká republika, Maďarsko, Poľsko, Slovensko) a pobaltských štátov (Estónsko, Litva, Lotyšsko). Hlavným cieľom výskumného projektu bolo identifikovať, popísať a analyzovať postoje a vzorce správania mladých ľudí v danej „krízovej dobe“. Projekt realizovala Nadácia Friedricha Eberta (FES) a nadviazal na predchádzajúce výskumy (2018-19; 2016; 2014-15) zamerané na mladých ľudí v regiónoch juhovýchodnej Európy a krajín strednej a západnej Ázie.

K zberu empirických dát v každej zo siedmich krajín zapojených do výskumu v roku 2021 bol použitý rovnaký, štandardizovaný dotazník doplnený o otázky špecifické pre každú krajinu. Takýto postup umožnil komparáciu zistení naprieč regiónom.

Príspevok sa venuje jednému vybranému aspektu skúmania - rodine. Rodina, priateľské putá a spokojný život v okruhu svojich blízkych patria dlhodobo medzi dôležité hodnoty v živote mladých ľudí na Slovensku (Iuventa 2013; Štatistický úrad 1994). Táto hodnotová orientácia sa prejavuje aj v názoroch a niektorých normatívnych predstavách spojených s rodinou. Na jednej strane vidíme, že rodina a tradičné manželstvo si všeobecne zachováva prestíž v hodnotovom rebríčku mladých ľudí, na strane druhej však individualistické stratégie dnešnej mládeže oddiaľujú vstup do manželstva aj zakladanie si rodín v mladom veku. Slobodní mladí ľudia sa dnes vo väčšej miere venujú sebarealizácii, dosahovaniu pracovných úspechov, snažia sa „užiť si“ skôr než vstúpia do manželstva a založia si rodinu.

NÁSILIE V TÍNEĎŽERSKÝCH VZŤAHOCH

Mgr. Zuzana OČENÁŠOVÁ, PhD. (Ústav výskumu sociálnej komunikácie SAV, v.v.i.)

doc. ThDr. Mgr. SLÁVKA KARKOŠKOVÁ, PhD. (Inštitút pre výskum práce a rodiny)

Mgr. Milan Fico, PhD. (Národný inštitút vzdelávania a mládeže)

Cieľom príspevku je prezentovať zistenia z prieskumu partnerského násilia v tíneĎžerských vzťahoch na Slovensku.³ Jedná sa o druh agresívneho konania, ktoré je odlišné od násilných situácií medzi dospelými. Príspevok tak prináša vôbec prvé výskumné údaje mapujúce jeho prevalenciu medzi tíneĎžermi. Zber dát bol realizovaný na vzorke 1181 mladých ľudí vo veku 15-17 rokov, ktorí študovali na rôznych typoch stredných škôl.

V prieskume bol využitý dotazník z projektu: „*Safeguarding Teenage Intimate Relationship*“ (STIR), ktorý bol administrovaný vo viacerých európskych krajinách. Zmapované boli štyri formy: fyzické, psychické, sexuálne a online násilie. Každá forma bola definovaná niekoľkými prejavmi a celkovo sme sa zamerali na 16 rôznych situácií. TíneĎžerske skúsenosti s násilím vo vzťahoch nás zaujímali zo strany partnera/partnerky ale aj voči partnerovi/partnerke. Detailnejšie sme sa zamerali na rozdiely chlapcov a dievčat nielen, čo sa týka individuálnych prejavov ale aj celkového rozsahu konfrontácie. Výsledky sme dali do vzťahu s vybranými determinantmi s cieľom zistiť, akú rolu zohrávajú v jeho výskyte. Získali sme tak lepší prehľad o protektívnych a rizikových faktoroch asociujúcich s rizikom konfrontácie. Závery boli porovnané so zisteniami zo zahraničia. Prieskum môže byť užitočný preto tvorcov verejných politik zameraných na prevenciu výskytu násilia v tíneĎžerských vzťahoch, v psychologickom poradenstve alebo v oblasti školstva.

³ Kompletne spracovanie výsledkov je možné nájsť v publikácii „*Násilie v tíneĎžerských vzťahoch*“ (v recenznom konaní). Autorkami/mi sú Zuzana Očenášová, Slávka Karkošková a Milan Fico.

2. blok: Škola a vzdelávanie

VZDELANOSTNÉ AŠPIRÁCIE ŽIAKOV A ICH RODIČOV AKO DETERMINANT ICH VZDELANOSTNÝCH DRÁH

prof. PhDr. Gabriela Lubelcová, CSc. (Katedra sociológie, Filozofická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave)

Vzdelanie mladých ľudí zostáva kľúčovou platformou ich životných perspektív. Vzdelanostná dráha sa pritom formuje už od základného stupňa a pre jej smerovanie sú významné prechody medzi inštitucionálnymi stupňami vzdelania. Výskumy dokladujú význam vzdelanostných aspirácií pre vzdelanostné dráhy detí, ktoré sa formujú už pri prechode zo základnej a strednú školu. Reprezentatívny výskum žiakov končiacich základnú školu a ich rodičov, realizovaného Katedrou sociológie FFUK v Bratislave v roku 2022, sa okrem iného venoval aj očakávaniam rodičov a detí vo vzťahu k vzdelaniu a hodnoteniu ich predpokladov k týmto aspiráciám.

Hodnotenie predpokladov a ambícií pre ďalšie stupne vzdelania je u rodičov a detí veľmi podobné. Predpoklady detí pre zvládnutie iba SŠ bez maturity reflektuje iba asi desatina rodičov aj detí, pre SŠ s maturitou asi 48 %, pre VŠ asi 40 % respondentov. Ako žiadúci vzdelávací cieľ však obe skupiny vo vyššej miere proklamujú VŠ vzdelanie (okolo 50 %, teda asi o 10 % viac ako pri hodnotení predpokladov). Aj v tomto hodnotení sa rodičia a deti vzácné zhodujú. Vysoká miera súladu v hodnotení študijných predpokladov a aspirácií je dokladom vnútro rodinnej diskusie na tému budúceho vzdelania detí ako dôležitého faktora pre ich budúcnosť. Určitý odstup medzi hodnotením predpokladov (nižší podiel) a žiaducej vzdelanostnej úrovne detí (vyšší podiel), zároveň zrejme odráža vnímanie (nevyhnutnej) dôležitosti dosiahnutia VŠ stupňa v súčasnosti. Početnosť tohto názoru na žiadúci vzdelanostný stupeň pritom korešponduje s podielom uchádzajúcich sa o VŠ vzdelanie z vekovej kohorty mladých v súčasnosti (etapa masifikácie terciárneho vzdelania).

Príspevok vznikol ako súčasť riešenia projektu APVV-20-0449 „Vzdelávacie dráhy mladých ľudí – faktory a mechanizmy ich voľby“.

ŠKOLA A ŠKOLSKÁ KLÍMA AKO DETERMINUJÚCE FAKTORY NÁZOROV ŠTUDENTOV STREDNÝCH ŠKÔL NA IMIGRANTOV

doc. Mgr. Roman DŽAMBAZOVIČ, PhD. (Katedra sociológie, Filozofická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave)

doc. Mgr. Daniel GERBERY, PhD. (Katedra sociológie, Filozofická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave)

Dôležitými formatívnymi prostrediami hodnotových orientácií a postojov mladých ľudí sú nielen rodinné prostredie alebo rovesníci, ale svoju úlohu zohráva aj škola a školské prostredie. Škola predstavuje mikroprostredie, v ktorom mladí ľudia v súčasnosti trávajú stále viac času. Aj to je dôvod, prečo záujem o jej úlohu a mechanizmy, ktorými môže škola sprostredkovať politické a sociálne postoje, sa stávajú stále dôležitejšími výskumnými témami.

Náš príspevok sa zameriava na názory stredoškolských študentov a študentiek zo štyroch európskych krajín (Chorvátsko, Nemecko, Slovensko, Veľká Británia) na ľudské práva prisťahovalcov s cieľom preskúmať akú úlohu zohráva škola. Predstavuje škola (typ školy, školské osnovy, školské prostredie) "ochranu" pred netolerantnými postojmi voči prisťahovalcom (a ich právam)? Východiskom je predpoklad, že vzdelávacie inštitúcie sú aktívnymi aktérmi pri vytváraní normatívneho prostredia na podporu pozitívneho vnímania inakosti a kultúrnej otvorenosti. Dochádza k tomu rôznymi prostriedkami vrátane vyučovania tém o ľudských právach, vytvárania príležitostí na zažívanie a diskusiu o kultúrnej rozmanitosti, poskytovania školských aktivít, ktoré oslabujú negatívne stereotypy a predsudky. Aj náš výskum potvrdil, že typ strednej školy, sociálno-ekonomické charakteristiky lokality, v ktorej sa škola nachádza, možnosť dozvedieť sa o ľudských právach a právach menšín počas vyučovania, multikultúrne interakcie a otvorené a podnetné školské prostredie patria medzi najdôležitejšie faktory ovplyvňujúce medziskupinové postoje žiakov prejavujúce sa v tolerantnejších postojoch k imigrácii a imigrantom.

Príspevok vznikol ako súčasť riešenia projektu APVV-20-0449 „Vzdelávacie dráhy mladých ľudí – faktory a mechanizmy ich voľby“.

UKRAJINSKÍ ŠTUDENTI NA UNIVERZITÁCH NA SLOVENSKU: ČO VYSVETĽUJE MOBILITU ŠTUDENTOV PRED A POČAS VOJNY?

Mgr. Michaela PÍLOVÁ (Sociologický ústav SAV, v.v.i.)

Mgr. Ing. Miloslav BAHNA, PhD. (Sociologický ústav SAV, v.v.i.)

Počet Ukrajincov na slovenských vysokých školách kontinuálne narastá, a to už od roku 2014. V súvislosti s útokom Ruskej federácie na Ukrajinu v roku 2022 došlo k zdvojnásobeniu počtov ukrajinských študentov na Slovensku a celkový počet študujúcich z tejto krajiny presiahol 10 000 študentov.

Predchádzajúce výskumy sa objasňujú migráciu študentov prostredníctvom rôznych faktorov pôsobiacich na strane ponuky a dopytu. Tie boli prezentované najmä na úrovni štátu a univerzity. Naša štúdia ukazuje, že voľba vysokoškolského štúdia úzko súvisí s charakteristikami konkrétnej univerzity alebo jej fakulty, ktorá určuje vzdelávaco-profesijne smerovanie študenta. Za pomoci informácie o počtoch študentov z Ukrajiny v období 2005 až 2022 na fakultách slovenských univerzít analyzujeme, ktoré charakteristiky fakúlt vysvetľujú prítomnosť študentov z Ukrajiny. Testujeme hypotézy, že dôležitým faktorom je geografická blízkosť a jednoduchosť prijatia na univerzitu. Ďalším očakávaním je, že voľba študentov bude odlišná v čase mieru pred rokom 2022 a v čase vojnového konfliktu.

Naša analýza ukazuje, že kým v roku 2010 študenti z Ukrajiny študovali častejšie na fakultách s humanitným zameraním, po roku 2015 začína hrať úlohu región univerzity (východné Slovensko) a jednoduchosť prijatia na univerzitu. Smerom do súčasnosti rastie tiež preferencia technických fakúlt univerzít. Platí, že v roku 2022 sa medzi študentami z Ukrajiny zvyšuje podiel mužov a najdynamickejší nárast sa odohráva na fakultách s technickým zameraním.

3. blok: GEN Z - VÝZVY

MLADÍ ĽUDIA A SOCIÁLNE MÉDIA

Mgr. Jakub HANKOVSKÝ (Katedra sociológie, Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave)

Tridsiate roky 21. storočia sprevádzajú globálne udalosti, ktoré zatriasli veľkou časťou sveta. Globálnu pandémiu a vojnu v bezprostrednej blízkosti Slovenska zažíva väčšina po prvýkrát. Dopady lockdownov a s nimi spojenej izolácie, či úzkosti z vojnového konfliktu na mladých ľuďoch sa zatiaľ odhaľujú len čiastočne. Informačné zdroje, ktoré mladí ľudia využívajú a považujú za dôveryhodné pritom do istej miery konštruujú subjektívne vnímanú realitu.

Z akých zdrojov mladí ľudia čerpajú informácie o vojne na Ukrajine? Ktorým z nich dôverujú? Reprezentatívny kvantitatívny výskum z prvej polovice tohto roka zameraný na informačné zdroje, sociálne médiá a správanie ich užívateľov ponúka viac informácií o tom, ako sa mladí ľudia líšia od ostatných užívateľov sociálnych médií na Slovensku, aké sociálne médiá využívajú, akým profilom vyjadrujúcim sa k vojne na Ukrajine dôverujú, ale tiež do akej miery svojou aktivitou prispievajú k tvorbe obsahu na Facebooku.

V mojom príspevku sa zameriavam na rozdiely medzi vekovými skupinami 18-24, 25-34 rokov a ostatnými vo vyššie spomínaných otázkach a zároveň predstavujem rozdiely medzi ďalšími dôležitými socio-demografickými skupinami či elektorátmi jednotlivých politických strán. Lepšie pochopenie informačných zdrojov a užívateľského správania mladých ľudí na jednotlivých platformách, či miery dôvery voči jednotlivých aktérom je jedným z nutných predpokladov k pochopeniu postojov tejto cieľovej skupiny k veľkým témam doby ako je globálna pandémia, vojna na Ukrajine, ale aj iné, pre túto skupinu dlhodobé významné témy ako je boj proti klimatickej kríze, či ľudské práva

Príspevok vznikol ako súčasť riešenia projektu APVV-20-0449 „Vzdelávacie dráhy mladých ľudí – faktory a mechanizmy ich voľby“.

MLADÍ ĽUDIA A OBAVY ZO ZMENY KLÍMY: POROVNANIE VÝSLEDKOV Z VÝSKUMOV VEREJNEJ MIENKY

Mgr. Katarína STRAPCOVÁ, PhD. (Sociologický ústav SAV, v.v.i.)

Extrémne horúčavy, požiare a záplavy sú aj v roku 2023 v médiách úzko prepájané so zmenou klímy, a to sa odráža aj v názoroch a postojoch obyvateľov. Dopady zmeny klímy na jednotlivcov už vnímame ako priame a citelné (ohrozené zdravie, majetok a pod.). A to dnes už kontrastuje s tým, ako Ulrich Beck (1986) pôvodne vnímal environmentálne riziká – ako nevýrazné „zadné schodište industriálnej spoločnosti“ alebo skrytého „čierneho pasažiera konzumu“.

Dáta z výskumov verejnej mienky nám ukazujú, aký je charakter obáv v súvislosti s prebiehajúcou zmenou klímy, a aká je podpora opatrení na a boj proti klimatickej zmene. Potvrďuje sa, že obyvatelia vnímajú negatívne dôsledky spájané s klimatickými zmenami a sú vážne znepokojení. Obavy sú najvyššie v kategórii mladých ľudí (15-25 rokov), kde deväť z desiatich respondentov vníma klimatické zmeny ako veľmi vážny problém.

Pri skúmaní podpory prechodu na zelené hospodárstvo sa ukazuje, že v rámci EÚ prevláda značný konsenzus čo sa týka cieľa uhlíkovej neutrality do roku 2050 a obyvatelia schvaľujú kroky vedúce k znižovaniu emisií skleníkových plynov. Zároveň si výrazná väčšina obyvateľov na Slovensku myslí (73 %), že pri plánovaných investíciách do ekonomiky by sa mali uprednostňovať ciele zelenej ekonomiky (obnoviteľné zdroje, znižovanie emisií, uhlíková neutralita a pod.) pred investíciami do tradičnej ekonomiky a fosílnych palív. Taktiež sa ukazuje, že obyvatelia majú v súvislosti s transformáciou na zelenú ekonomiku skôr pozitívne očakávania a hodnotia tento prechod vzhľadom na budúcnosť ako nevyhnutnosť.

Príspevok vznikol ako súčasť riešenia projektu VEGA 2/0111/23 „Obavy o klímu, ochrana životného prostredia, zelená spotreba: environmentálne témy a verejná mienka na Slovensku“.

MLADÍ ĽUDIA NA TRHU PRÁCE V ČASE DOZNIEVAJÚCEJ PANDÉMIE KORONAVÍRUSU

Mgr. Zlatica PECHÁČOVÁ (Rada mládeže Slovenska)

Mgr. Katarína ČAVOJSKÁ, PhD. (Rada mládeže Slovenska)

Cieľom príspevku je prezentovať zistenia z výskumu, ktorý realizovala Rada mládeže Slovenska medzi mladými ľuďmi v čase doznievajúcej pandémie koronavírusu. V súvislosti s Európskym rokom mládeže, ktorý EÚ vyhlásila pre rok 2022, sme sa hlbšie venovali podmienkam a možnostiam zamestnávania mladých ľudí, ktorých vzdelávanie významne poznačila pandémia.

V rámci fokusových skupín a reprezentatívneho kvantitatívneho výskumu, ktorý sme realizovali pre Národný inštitút vzdelávania a mládeže, sme sa zamerali na zmapovanie postojov k práci, na skúsenosti s hľadaním zamestnania, ale aj bariéry či problémy, ktorým mladí ľudia čelia pri prechode na trh práce.

Ukazuje sa, že práca je dôležitou súčasťou étosu dnešných mladých ľudí, jej význam však nie je redukovaný len na zarábanie peňazí. Čo sa týka problémov, pri hľadaní zamestnania, mladí ľudia čelia najmä nedostatku praktických skúseností, nízkemu platovému ohodnoteniu, nedostatku pracovných miest v blízkosti svojho bydliska a nedostatku pracovných miest vo vyštudovanom odbore. Ako problematické sa javia aj neplatené stáže, ktoré sú zväčša prístupné len mladým z ekonomicky zabezpečeného prostredia. Podrobnejšie sme sa venovali aj benefítom neformálneho vzdelávania, vďaka ktorému majú mladí ľudia možnosť získať cenné skúsenosti, zručnosti a kontakty, ktoré im pomáhajú pri uplatnení sa v zamestnaní. Veríme, že tieto výskumné zistenia pomôžu diskusii o postavení mladých ľudí na Slovensku ako aj systematickejšiemu zapájaniu mladých ľudí do tvorby politik, ktoré sa ich týkajú.

4. blok: Občiansko-politická participácia mladých ľudí

KORUPCIA A PODVÁDZANIE OČAMI STREDOŠKOLÁKOV

Mgr. Ludmila CHOVANCOVÁ (Úrad na ochranu oznamovateľov)

Úrad na ochranu oznamovateľov chce dotazníkovým prieskumom medzi 2 508 žiakmi 1. a 2. ročníkov stredných škôl o vnímaní korupcie a akademických podvodov prispieť k širšej celospoločenskej diskusii o hodnotách ako je čestnosť a osobná integrita, ako aj využiť výsledky pre tvorbu vzdelávacieho programu v tejto oblasti.

Výsledky prieskumu naznačujú, že väčšina stredoškolákov pristupuje k pochopeniu čestnosti s istými etickými kompromismi. Hoci mnohí korupčné správanie nepovažujú za správne, je medzi nimi mnoho takých, ktorí stoja niekde v šedej zóne. Takmer polovica je benevolentná voči korupcii, z ktorého ťaží rodina. Tieto formy sú u nich najakceptovanejšie. Ďalej, takmer tretina stredoškolákov schvaľuje drobné úplatky v zdravotníctve. V dnešnej situácii sa s tým stretla štvrtina z nich a dvaja z troch to vnímajú ako bežnú prax. Top trojicu uzatvára akademický podvod, konkrétne kupovanie si prác. S týmto typom neférového konania sa stredoškoláci, podľa vlastných slov, aj najviac stretávajú. Hoci drvivá väčšina mladých hodnotí vlastnú školu ako čestného aktéra, o školstve ako takom už nie sú úplne presvedčení a jeho čestnosť hodnotia výrazne horšie.

Väčšina stredoškolákov uviedla, že neabsolvovala vzdelávanie o témach ako je boj proti korupcii a/alebo hodnoty integrity. Mladí, ktorí sú viac zorientovaní v hodnotách, pritom deklarovali čestnejšie postoje, správanie či preferenciu týchto hodnôt. Zároveň takmer polovica mladých verí, že by oni sami mohli zohrávať aktívnu rolu pri šírení čestnosti a protikorupčného správania v krajine. Chýbajúce vedomosti im v tom môžu zabrániť. Osobná integrita patrí medzi správanie, ktoré sa učíme. Práve tu môže škola zohrať pozitívnu rolu v príprave mladých na rolu aktívnych občanov.

OBČIANSKA A POLITICKÁ PARTICIPÁCIA MLÁDEŽE 2017 – 2023

Mgr. Katarína ČAVOJSKÁ, PhD. (Rada mládeže Slovenska)

Prevažná väčšina mladých ľudí na Slovensku nemá pocit, že dokážu ovplyvniť politické rozhodovanie na Slovensku. Dáta z reprezentatívnych prieskumov Rady mládeže Slovenska síce ukazujú vysokú podporu demokracie, na druhej strane však často chýba hlbšie pochopenie či dokonca až akceptovanie jej princípov. Medzi mladými je tiež silná podpora členstva Slovenska v EÚ a v NATO, hoci záujem o zahraničnopolitické dianie je nízky. Medziročne dochádza k poklesu podielu mladých, ktorí sa podieľajú na občianskej a politickej participácii, hoci na druhej strane rasti podiel mladých, ktorí sú presvedčení, že majú názory, ktoré stojí za to si vypočuť.

V príspevku sa zameriame okrem celkovej občianskej a politickej atmosféry aj na štruktúru a trendy občianskej a politickej participácie. S využitím dát z kvalitatívnych i kvantitatívnych výskumov sa pokúsime identifikovať prekážky a bariéry, ktoré mladým ľuďom na Slovensku bráni v lepšom zapojení do občianskeho a politického života v krajine.

POLITICKÁ DÔVERA Z POHĽADU MLADEJ GENERÁCIE – EXISTUJE VZŤAH MEDZI DÔVEROU V POLITICKÉ INŠTITÚCIE, POLITICKOU PARTICIPÁCIOU A PODPOROU DEMOKRACIE?

Mgr. Tímea SZABÓ (Sociologický ústav SAV, v.v.i.)

Na základe dostupných výsledkov výskumov realizovaných na dospeljej populácii existuje všeobecná zhoda, že aspoň základná úroveň dôvery v politické inštitúcie je (nevyhnutným) predpokladom pre fungovanie demokracie. Príspevok si kladie za cieľ preskúmať existenciu vzťahu dôvery v inštitúcie a spoločenskej dôvery, podpory demokracie, ako aj vzťahu politickej participácie a záujmu o politiku z pohľadu mladej generácie.

Analyzovali sme dáta z výskumu Rady mládeže Slovenska s názvom „Hodnoty mladých“, ktorý sa uskutočnil v roku 2020, na vzorke 1 500 respondentov vo veku 15-29 rokov. Dôvera v inštitúcie sa často interpretuje v súvislosti vo vzťahu k medziľudskej dôvere. Výsledky výskumu nám však nedovoľujú jednoznačne potvrdiť ani vyvrátiť túto hypotézu. Hoci existuje veľmi mierny vzťah medzi všeobecnou a inštitucionálnou dôverou, rozdiely v dôvere voči jednotlivým inštitúciám naznačujú determináciu predovšetkým cez vnímanie výkonnosti inštitúcií.

Skúmanie fenoménu politickej dôvery si vyžaduje vstup ďalších premenných, ktoré sa sústreďujú na testovanie vzťahu medzi politickou dôverou, podporou demokracie, politickou participáciou a záujmom mladých o politiku a voľby. Analyzované dáta preukázali vzťah medzi spomínanými premennými, kde sa potvrdila pozitívna korelácia medzi záujmom mladých o politiku, online formami participácie a podporou demokracie. Politická dôvera vstupuje do týchto vzťahov iba s veľmi miernou silou, avšak stále signifikantnou. Cieľom príspevku je priniesť nové poznatky a podporiť diskusiu na tému politickej dôvery a participácie mladých ľudí.

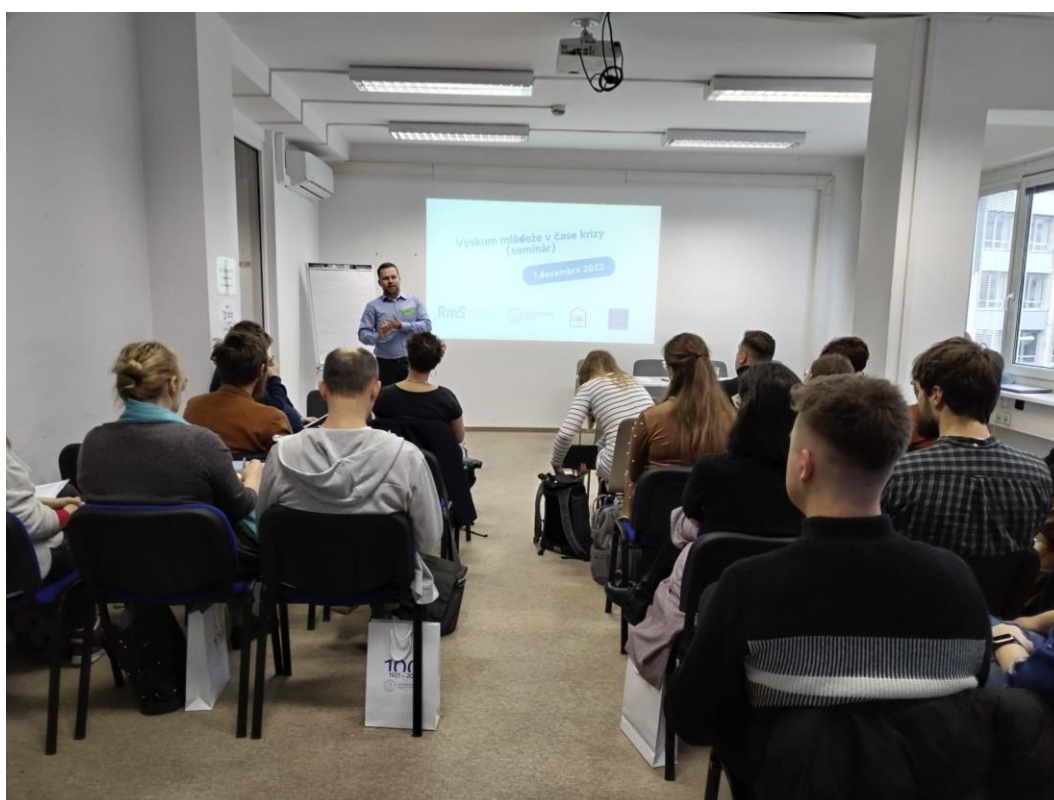
Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu VEGA 2/0068/22 „Spoločenské súvislosti všeobecnej a inštitucionálnej dôvery na Slovensku“.

FOTOGRAFICKÁ PRÍLOHA

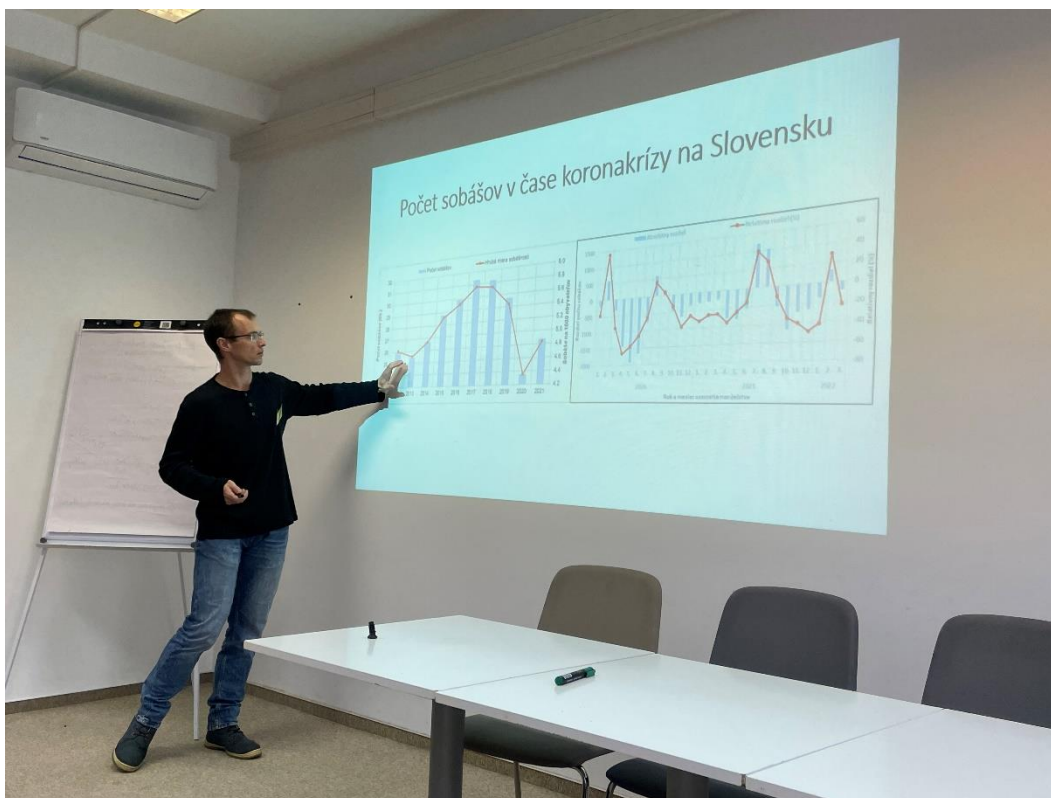
Autori: Účastníci seminára

Katarína Čavojská

Juraj Lizák

Branislav Šprocha

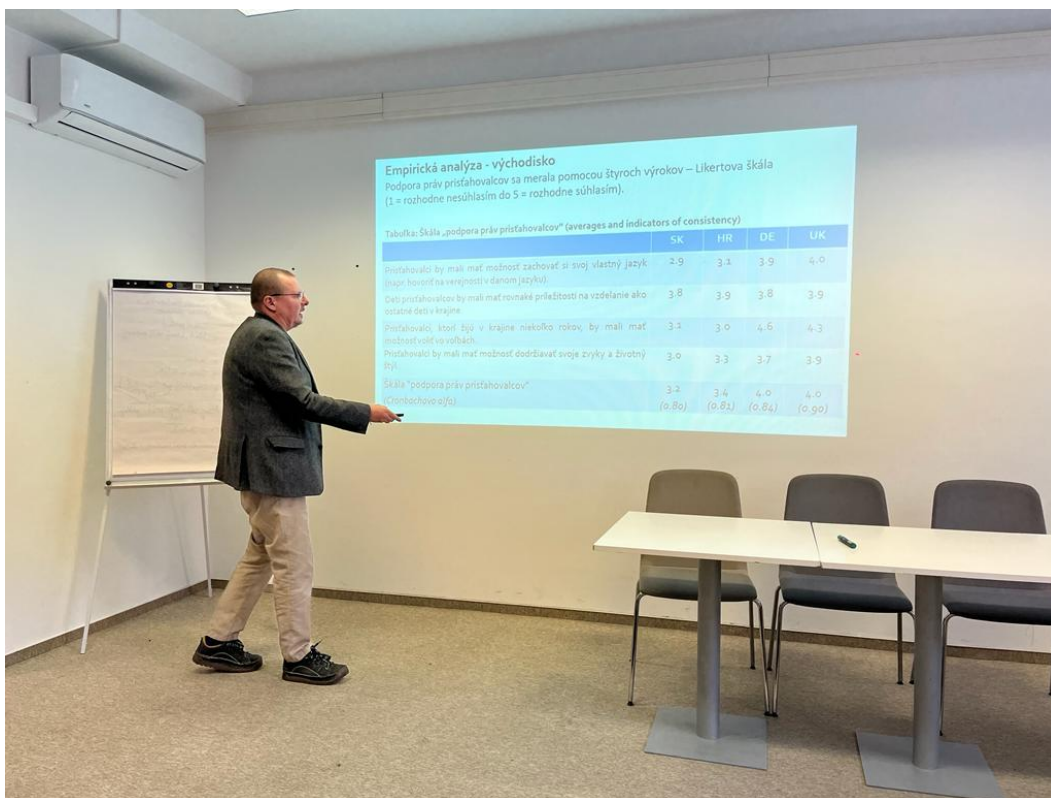
Aneta Világi

Milan Fico

Gabriela Lubelcová

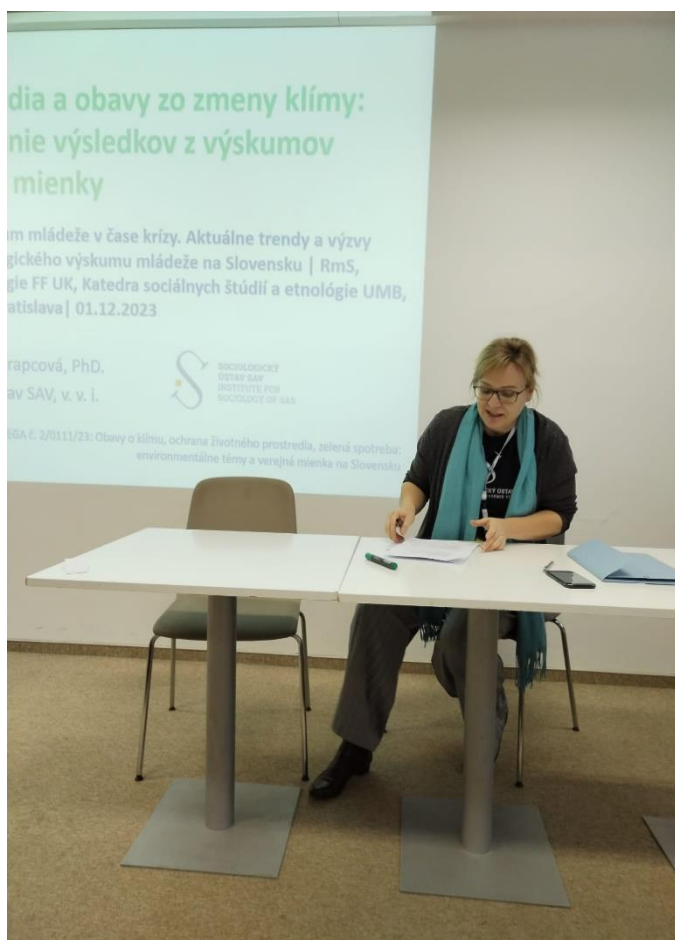
Roman Džambazovič

Michaela Pílová

Jakub Hankovský

Katarína Strapcová

Zlatica Pecháčová

Ludmila Chovancová

Katarína Čavojská

Tímea Szabó

Roman Hofreiter

VÝSKUM MLÁDEŽE V ČASE KRÍZY
Aktuálne trendy a výzvy (nielen) sociologického výskumu mládeže
na Slovensku II.

Zborník abstraktov
Vedecký seminár sekcie mládeže Slovenskej sociologickej spoločnosti pri SAV,
Bratislava, 1.12.2023

Bratislava
2024

© Slovenská sociologická spoločnosť pri Slovenskej akadémii vied

ISBN: 978-80-85447-33-0
EAN: 9788085447330